

ZAŠTITA DRŽAVINE U RIMSKOM PRAVU

*„Beati (sunt) possidentis“ - Blaženi su držaoci
Horatius; Carm IV 9. 45¹*

REZIME: Sa državinom kao pravnim institutom prvi put se srećemo u rimskom pravu. Cilj ovog rada je da se izloži rimskopravni koncept državine i sva problematika u vezi tog instituta sa posebnim akcentom na njenu zaštitu. Najopštije posmatrano na državinu se gleda kao na pravom priznatu faktičku vlast nad stvari, međutim, u vezi ovog pravnog instituta vekovima se pokušavaju pružiti odgovori i rešenja na sporna pitanja koja ili deriviraju iz ovog instituta ili su u vezi sa njim. Državina, kao pravni institut nije pravni institut za koji se može reći da je jednostavan. Postoji veliki broj razloga koji daju opravdanje za njeno istraživanje jer je za državinu vezan čitav spektar pravnih dejstava. Prva asocijacija na državinu je da je to faktička vlast na stvari, međutim, ta vlast je u potpunosti nezavisna u odnosu na pravo na stvar, što državini daje specifičnost sa posebnom težinom.

Ustaljeno je mišljenje među pravnicima da postoje tri pitanja u vezi sa državinom vredna razmatranja: pojam, pravna priroda i razlozi državinske (posesorne) zaštite. Cilj ovog rada jeste da se izloži pravna zaštita državine i načini kako se to činilo u starom Rimu.

Rimsko pravo je pružalo zaštitu državine putem pretorskih interdikta, kratkih pretorovih naloga da se nešto (ne)čini, koji su izdavani sa ciljem da se očuva neko faktičko stanje. Značaj interdikata za život Rimljana je bio veliki, posebno kada se zna za prednost interdikta u odnosu na zaštitu prava putem tužbe, jer interdiktna zaštita nije zahtevala da se dokazuje pravo da se stvar drži, što je znalo biti teško i komplikovano. Odlika interdiktних sporova je bila brzina i efikasnost zbog čega su se često i titulari prava odlučivali na ovakav vid zaštite, a ne samo držaoci stvari.

* Doc. dr, Pravni fakultet za privredu i pravosuđe u Novom Sadu, Univerzitet Privredna akademija u Novom Sadu, e-mail: nenad@pravni-fakultet.info

** Doktorand na Pravnom fakultetu za privredu i pravosuđe u Novom Sadu, Univerzitet Privredna akademija u Novom Sadu e-mail: ivanas.milic@gmail.com

¹ Vilhar, A., (1991). Latinski citati, Novi Sad, Matica srpska, str. 41.

Ključne reči: državina, interdikti, stvarno pravo, tužba zbog smetanja državine, rimsko pravo.

1. Pojam

Najšire posmatrano, kako je to prihvaćeno i u nekim modernim zakonodavstvima, državina (*possessio*) postoji onda kada je neka stvar u vlasti nekog lica (ima faktičku vlast na stvari), odnosno, kada to lice ima mogućnost da stvar koristi i upotrebljava. Stvar mora biti u njegovim rukama. Ovakav odnos prema predmetnoj stvari najčešće ima njen sopstvenik, ali ne samo i isključivo on. To može biti i lice koje veruje da je sopstvenik te stvari iako to nije (savesni držalac), zatim, lice koje zna da nije sopstvenik, ali zna da će postati sopstvenik po osnovu održaja (*usucapio*).² Državinu ima i nesavesni držalac (npr. lopov), kao lice koje zna da nije sopstvenik i nikada neće to ni postati, ali ipak želi da zadrži stvar za sebe. Na kraju, držaocem se smatra i svako drugo lice koje drži stvar po nekom pravnom osnovu, npr. po osnovu zaloge, posluge, zakupa itd.

Po Stojčeviću svi slučajevi državine mogu se podeliti u dve velike grupacije. „Prve slučajeve moderno pravo naziva detencija (*detentio*) – pritežanje. To su slučajevi u kojima lice u čijim se rukama, u čijem se držanju, stvar nalazi, ne želi da je zadrži za sebe, ne ponaša se prema njoj kao sopstvenik i nema nameru da to postane, već je drži kao tuđu, u tuđe ime, *alieno nomine* (kao npr. zakupac, čuvar itd).“³ Specifičnost ove državine je da držaoci imaju faktičku vlast na stvari, ali ne žele da onemoguće treća lica da vrše svoja ovlašćenja u vezi te stvari. Po mišljenju klasičnih pravника, ovde postoji samo *corpus* – gola fizička vlast na stvari i za njih je ta državina „prirodna“ (*naturalis possessio*). Lica koja su po ovom osnovu držala stvari (zakupci, ostavoprincipi, mandatari i *negotiorum gestor*) su se nazivali detentorima (pritežaoci) i iako su imali faktičku vlast na stvari nisu bili držaoci. Detentor je mogao da odluči da ne želi da vrati stvar vlasniku, čime bi postao nesavestan držaoc. „Rimski pravници su toga bili svesni i za tu priliku su stvorili pravilo *nemo sibi ipse causam possessionis mutare potest* (niko ne može sam sebi da promeni osnov državine).“⁴

Drugu grupu, po Stojčeviću, savremeno pravo naziva juristička državina i u nju spadaju „slučajevi u kojima lice u čijim se rukama stvar nalazi ima volju da je zadrži za sebe, želi da postane ili veruje da je već postao njen sopstvenik, drži je za sebe, *suo nomine* (npr. savesni držalac, lopov, sopstvenik).“⁵

² O načinima sticanja svojine putem održaja vidi više: Stefanović, N. (2018). Originarno sticanje svojine u rimskom pravu, *Pravo teorija i praksa*, 35 (10-12), str. 46-58.

³ Stojčević, D., (1955). Rimsko pravo, Beograd, Naučna knjiga, str. 169.

⁴ Milošević, M., (2005). Rimsko pravo, Beograd, Nomos, str. 201.

⁵ Ibid., str. 169-170.

Za rimske pravnike jedino slučajevi iz druge grupe su smatrani „pravom“ državinom. Samo su ti slučajevi uživali posebnu pravnu zaštitu i nosili poseban naziv *possessio* (državina). Po definiciji državina je faktička vlast na stvari, tj. mogućnost da se raspolaže sa telesnom stvari. Obzirom da je u pitanju faktička vlast na nekoj stvari postoji evidentna distinkcija državine i prava, jer je „državina faktička vlast na stvari, a svojina vlast na osnovu prava.“⁶ Ovo razlikovanje na *possessio* i *naturalis possessio* nije bila samo formalne prirode. Osnov za sticanje svojine putem održaja i pravna zaštita bili su rezervisani isključivo za *possessio*.

2. Konstitutivni elementi državine

Prema shvatanju rimskih pravnika klasičnog perioda za postojanje državine bila su potrebna dva konstitutivna elementa, jedan subjektivni, a drugi objektivni. Prvi, objektivni, element državine bilo je faktičko držanje stvari tzv. *corpus*. Drugi, subjektivni, element je bila volja da se stvar drži za sebe – *animus*.

Corpus je podrazumevao da se stvar fizički drži u ruci. Naravno, ne bukvalno držanje, jer je neke stvari fizički nemoguće držati, ali je bilo dovoljno da se stvar može koristiti npr. da se imaju ključevi od stana koji je u državini. U klasičnom periodu je bilo moguće da se ima *possessio* samo na telesnim stvarima. Tek u periodu Justinijana nastaje državina na bestelesnim stvarima (pravima i službenostima) koje su nazivane *quasi possessio*. Fizička vlast na stvari je podrazumevala mogućnost da se stvar može koristiti, odnosno, da je njome moguće raspolagati. U izvorima je ovaj element državine označavan i kao *corpore possidere*.

Drugi, subjektivni, voljni, element državine je *animus possidendi* i predstavlja „volju da se stvar drži kao svoja (*animus rem sibi habendi*), tj. u svoje ime (*pro se, suo nomine*), a ne za drugoga, odnosno u tuđe ime (*pro alio, alieno nomine*).“⁷ Ovaj voljni element je ono po čemu se razlikuje državina od pritežanja (*detentio*). Ako nema volje da se stvar drži kao svoja, tada govorimo o detenciji i to pravo se ne štiti. Ukoliko pak držalac ima želju da predmetnu stvar drži za sebe i da druge isključi iz njenog korišćenja, tada se radi o „pravoj“ državini koja uživa pravnu zaštitu. Na primer, gost koji dođe u goste na večeru i koristi escajg tokom obroka nema nameru da ga zadrži za sebe i zbog toga je on samo detentor. Međutim, domaćin je savesni držalac escajga i ima nameru da je drži za sebe. Ista situacija je i sa nesavesnim držaocima,

⁶ Malenica, A., (1995). Rimsko pravo, Novi Sad, Pravni fakultet u Novom Sadu, str. 220.

⁷ Ibid., str. 221.

npr. lopov koji ukrade isti escajg, je takođe držalac ali nesavesni držalac. I on ima pretenzije i želju da stvar ima za sebe. U suprotnom, da nema tu nameru on ne bi ni prisvajao tuđu stvar.

Da bi postojala državina bilo je neophodno da postoje i *corpus* i *animus*, međutim, klasični pravници su smatrali da postoje neki granični, izuzetni, slučajevi kada se smatralo da državina postoji iako privremeno nema *corpus-a*. „Kasnije je izgrađen princip „*possessio solo animoretineur*“ (državina se zadržava samim animusom) koji je primenjivan u nizu slučajeva. Na primer u slučaju bekstva roba, smatralo se da je i dalje u gospodarevoj državini sa svim posledicama normalne državine.“⁸

3. Sticanje i gubitak državine

Postojanja državine nije bilo uslovljeno dozvoljenošću pravnog posla. Državina je postojala i sticala se čak i ako su *corpus* i *animus* bili stečeni nedozvoljenim radnjama. Ukoliko bi državina bila stečena nekim pravnim poslom „nazivana je *possessio iusta*, odnosno *possessio ex iusta causa* (državina nastala po nekom pravom prizatom osnovu). U drugom slučaju se nazivala *possessio usta*, tj. državina zasnovana na nekom protivpravnom osnovu, a nazivana je i *possessio vitiosa* (nesavesna, manljiva državina)“⁹ Razlika između ovih državina se ogledala u posledicama do kojih je dovodio protek vremena. Naime, savesna državina je najčešće dovodila do sticanja svojine putem održaja.

Najčešći načini za sticanje državine su bili redovni pravni poslovi kojima se sticala i svojina. Time bi držalac stvari bio ujedno i njen sopstvenik na osnovu kupoprodaje, nasleđa, održaja ili bilo kog drugog osnova kojim se stiče svojina. Držaoци su i ona lica koja veruju da su sopstvenici stvari koju su pribavili na pravno dozvoljen način, ali od nesopstvenika, tj. od lica koja su do stvari došli na nedozvoljen način. Po principu *nemo plus iuris ad alium transfere potest quam ipse habet*, oni nisu mogli na sticaoca preneti svojinu već samo državinu. Nesavesna državina se stiče u slučaju da je stvar u trenutku prisvajanja imala sopstvenika pa je prisvajanje izvršeno bez njegovog odobrenja i saglasnosti, silom krađom ili zloupotrebom (*vi, clam, precario*).

Gašenje državine je direktno vezano za *animus* jer gašenje *animus-a* ima za direktnu posledicu prestanak državine. Brojni su načini kako *animus* može prestatiti, a najčešći su smrt i prenos stvari. U tom slučaju stvar prelazi „u državinu

⁸ Stojčević, D., (1988). Rimsko privatno pravo, Beograd, Savremena administracija, str. 167-168.

⁹ Ibid., str. 168.

lica kod koga se ona nalazi, ako ono ima *animus rem sibi habendi*. Ako takvog lica nema stvar je kao *derelicta* (napuštena) postala ničija – *res nullius*.¹⁰

Sem gubitkom volje, želje da se stvar drži kao svoja, (*animus*) državina se mogla izgubiti i gubitkom *corpus-a*. To je moglo da se desi na različite načine: predajom stvari drugome, njenim odbacivanjem ili u slučajevima kada se izgubi vlast na predmetnoj stvari protiv svoje volje, a na strani drugog lica nastanu uslovi da mu se pruži državinska zaštita.

4. Oblici državine

Na osnovu različitih kriterijuma u klasičnom pravu klasifikovala se i državina. U zavisnosti od savesnosti držaoca, okolnosti pod kojima je državina nastala i na osnovu elemenata volje izvršena je sledeća klasifikacija:

- a) Savesna državina (*possessio bonae fidei*) je državina gde je držalac u trenutku sticanja državine verovao sa punim pravom da je postao vlasnik (npr. kupovina ukradene stvari, pri čemu kupac ne zna da prodavac prodaje ukradenu stvar);
- b) Nesavesna državina (*possessio malae fidei*) nastaje kada držalac zna da pribavlja stvar od nekoga ko nije vlasnik npr. zna da se radi o ukradenoj stvari.
- c) Državina savesnog držaoca (*possessio civilis*)¹¹ se stiče pravnim poslom na koji pravo gleda kao na valjan osnov (*iusta causa*) za sticanje državine. Ta lica drže stvar i ponašaju se kao vlasnici. Pri tom, osnov za nastanak pravnog posla je valjan samo ako je usmeren na prenos svojine;
- d) Pridržaj stvari (*possessio naturalis*) je specifičan po tome što držalac ima samo *corpus*, a nema *animus*. Držalac samo fizički pridržava stvar za drugoga, npr. zakupac.
- e) Državina stečena na dozvoljen način, zasnovana na nekom pravnom osnovu (*possessio iusta*), odnosno državina stečena na nedozvoljen način (*possessio iniusta*) i to: silom (*vi*), tajno (*clam*) i zloupotrebom poverenja (*precario*). Državina stečena na ovaj način se nazivala i viciozna državina (*possessio vitiosa*).¹²

¹⁰ Ibid., str. 169.

¹¹ O državini savesnog držaoca vidi više: Burdick, W. L., (2004). The principles of Roman law and their relation to modern law. The Lawbook Exchange, Ltd. pp. 328-329.

¹² U Justinijanovom pravu *possessio iusta* bila je državna zasnovana na nekom pravnom osnovu – *ex iusta causa possidendi*, i *possessio iniusta*, državina stečena vicioznim načinom. Vidi više: Jocić, L., (1990). Rimsko pravo, Novi Sad, KR Slavija, str. 173.

U zavisnosti od kvalifikacije državine i pravne posledice su bile drugačije. Tako je do sticanja svojine putem održaja moglo doći samo na osnovu *possessio civilis*, dok se interdiktna zaštita, o kojoj će kasnije biti reči, nije odnosila na pridržaj (*possessio naturalis*). Naravno pretorsku, interdiktnu zaštitu nije imala ni *possessio iniusta*, jer je nelogično da pretor štiti držaoce koji bi do stvari došli silom, tajno ili zloupotrebom poverenja, što je i naglašavano klauzulom u interdiktu (*exceptio vitiosae possessionis*). Međutim, iako otimač, lopov i utajivač imaju *possessio iniusta* prema onome od koga je stvar oduzeta, ta činjenica nema nikakvog uticaja na državinski spor prema trećim licima koja su npr. kupila stvar od njih.

5. Zaštita državine

Kako državina može biti i nesavesna nameće se pitanje zbog čega pravni poredak štiti i nesavesnog držaoce koji je stekao državinu na nezakonit način? U vezi sa ovim pitanjem nameće se i dilema oko pravne prirode državine: da li je državina pravo ili faktičko stanje. Klasični rimski pravници zastupali su stav da je državina činjenica, ne pravo.¹³ Mišljenje o državini kao faktičkom stanju preovladavalo je sve do polovine XVII veka kada je svojom disertacijom Heinrich Han negirao ovo shvatanje i tvrdio suprotno: državina je subjektivno pravo, a ne faktičko stanje.¹⁴ Uporedo sa donošenjem prvih velikih građanskih kodifikacija u XVIII i XIX veku nastala je i polemika u vezi pravne prirode državine. Čuveni pravni teoretičar Jering (*Jhering, Von Rudolf*) objasnio je posebnu teoriju o državini kao pravo zaštićenom interesu. Kao glavni argument naveo je da su kod državine prisutni i pravna zaštita i interes, a to su odlike subjektivnog prava, te se stoga i državina može smatrati subjektivnim pravom.¹⁵ Ovakvo shvatanje državine je usvojeno prilikom stvaranja Austrijskog građanskog zakonika, te je državina regulisana u okviru prvog poglavlja drugog dela zakonika koji nosi naziv: Prava na stvarima (§309-352). Pošto je Srpski građanski zakonik napisan po uzoru na austrijski, ovakvo shvatanje državine kao subjektivnog prava je prihvaćeno i u njemu.

¹³ Ulpianova sentenca preuzeta iz Digesta (D.41,2,12,1 *Ulpianus libro septuagensimo ad edictum*) glasi: „Vlasništvo nema nista zajedničko sa državinom“ (*Nihil commune habet proprietatis cum possessione*), Romac, A., (1973). Izvori rimskog prava, Zagreb, Informator, str. 205.

¹⁴ Naziv Hanove disertacije je glasio: „*De iure rerum et juris in re specibus*“. O njenom sadržaju vidi više: Gavella, N., (1990). Posjed stvari i prava, Zagreb, Narodne novine: Pravni fakultet, str. 105.

¹⁵ Jhering, Von Rudolf, (1869). *Über den grund des Besitzschutzes, Eine Revision der Lehre von Besitz*, Jena

Nasuprot ovom shvatanje drugi poznati pravnik Savinji (*Friedrich Carl von Savigny*) po pitanju državine zauzeo je neutralan stav. Tvrdio je da je državina činjenica, ali i da joj se ne može osporiti da u svom korpusu sadrži elemente prava.¹⁶ Tako državina predstavlja i fakat, odnosno činjenicu, ali i pravo. Jedan od najpoznatijih predratnih srpskih pravnika, profesor beogradskog pravnog fakulteta, Lazar Marković imao je isto mišljenje o prirodi državine kao i Savinji: „Kad je prema tome pitanje o pravnom karakteru državine čisto relativne prirode, onda je najbolje smatrati državinu i kao fakat i kao pravo, prema tome sa kog se gledišta ona bude razmatrala. Sa jedne strane je državina čist fakat, pošto označuje fizički odnos vlasti jednog lica sa stvari. Ali sa druge strane taj fakat zasniva i naročito ovlašćenje držaočevo, da zadrži stvar i da eventualno traži i zaštitu od vlasti u slučaju uznemiravanja. Time dakle, što držalac uživa zaštitu u pogledu svoje faktičke vlasti na stvari, on se pojavljuje kao titular jednog subjektivnog prava *sui generis*. To je pravo osobene vrste i po svojoj prirodi i po intenzitetu. Ono je mahom privremeno i mora se ukloniti pred jačim pravom.“¹⁷

Po Stanojeviću postoje dva objašnjenja državinske zaštite koja se nadovezuju na raspravu o pravnoj prirodi državine. Naime, prvo stanovište je zasnovano na tvrdnji Savinjića po kom „je razlog za zaštitu faktičke vlasti nastojanje države da se spreči samovlasna zaštita prava.“ To je vrsta policijske mere za održavanje reda. Ne može svako, „makar bio u najvećoj meri u pravu, da otima ili na drugi nedozvoljeni način remeti nečiju vlast na stvari, pa bio to i lopov.“¹⁸ Drugo, Jeringovo shvatanje je odstupalo od Savinjićevog, ističe da je i „državinska zaštita samo odblesak svojinske.“¹⁹ Jering smatra da se u najvećem broju slučajeva u zaleđini držaoca nalazi vlasnik predmetne stvari. Tako da pružajući pravnu zaštitu držaocu, pruža se zaštita vlasniku. Stanojević staje na stranu Savinjića i smatra da je njegovo shvatanje državinske zaštite logičnije, te da je namera zakonodavca pre svega da se zaštiti mir i pravni poredak od samovlašća.

¹⁶ „Jasno da je državina sama po sebi, po svom izvornom pojmu, jedna obična činjenica: isto je tako sigurno da su s tim povezane pravne posledice. U skladu s tim on je istodobno i činjenica i pravo, naime po svojoj biti činjenica, a po svojim posledicama pravo, i ovaj dvostruki odnos je neopisivo važan za celinu.“ Savigny, F. C. (1865). *Das Recht des Besitzes*, VII. izd., Beč, 1865., str. 43.

¹⁷ Marković, L., (1927). *Građansko pravo, opšti deo i stvarno pravo*, Beograd, Narodna samouprava, str. 297

¹⁸ Stanojević, O., (2003). *Rimsko pravo*, Sarajevo, Pravni fakultet Univerziteta u Sarajevu. str. 214.

¹⁹ Ibid., str. 214.

Instrument zaštite državine u rimskom pravu nazivao se interdikt (*interdictum* – naredba, zabrana). „Interdikt je ustanovio pretor u III veku pre.n.e.“²⁰ Najkraće rečeno, interdikti su bile kratke naredbe, nalozi, da se nešto čini ili ne čini, a sve u nameri da se očuva neko faktičko stanje. Interdikte su izdavali pretori na zahtev držaoca stvari. Pri tom pretori nisu ulazili u to da li njemu pripada državinska zaštita. Do postupka bi dolazilo tek ako bi se druga strana usprotivila i tvrdila da ne postoje pretpostavke za izdavanje interdikta. Obzirom na visinu globa koje je stranka koja izgubi spor morala platiti, interdiktna zaštita i postupak su se tražili od stranaka tek ukoliko bi apsolutno bili sigurni da su u pravu i da im ta zaštita pripada.

Podele interdikata se vršila po kriterijumu razloga zbog kog se podižu. U slučaju uznemiravanja državine korišćen je *interdicta retinendae possessionis*, a u slučaju oduzimanja stvari *interdicta recuperande possessionis*.

1. *Interdicta retinendae possessionis* – su bili interdikti koji su se podizali u slučajevima uznemiravanja i smetanja državine, odnosno ako je postojala ozbiljna opasnost da može doći do gubitka poseda. Ovaj vid zaštite je štitio držaoca stvari od uznemiravanja u uživanju državine koje nije bilo usmereno na oduzimanje državine od držaoca (npr. zabrana držaocu da prelazi preko poseda kako bi došao do svog poseda). Ako je u pitanju bila državina nepokretnosti korišćen je *interdictum uti possidetis*, a uslov je bio da držalac nije do državine došao silom i tajno (*vi i clam*). Drugi interdikt, *interdictum utrubi*, je služio za zaštitu držaoca pokretnih stvari²¹ i njime se dosuđivala državina stvari onoj stranci koja je u toku protekle godine držala stvar najduže, što je najčešće bio lice koje je i tražilo interdiktnu zaštitu i kod koje se stvar nalazila.²²

²⁰ Vidi više: Šarkić, S., (2017). Osnovi rimskog prava, Beograd, Službeni glasnik i Pravni fakultet Univerziteta Union u Beogradu, str. 63.

²¹ „*Et quidem uti possidetis interdictum de fundi vel aedium possessione redditur, utrubi vero de rerum mobilium possessione.*” Interdikt *uti possidetis* se daje za državinu zemljišta ili zgrada, a *utrubi* za državinu pokretnih stvari. Gaj, (1982). Institucije, preveo: Obrad Stanojević, Beograd, Nolit, knj. 4, str. 149.

²² „*Et siquidem de fundo vel aedibus interdicatur, eum potiore esse praetor iubet, qui eo tempore quo interdictum redditur nec vi nec clam nec precario ab adversario possideat, si vero de re mobili, eum potiore esse iubet, qui maiore parte eius anni nec ui nec clam nec precario ab adversario possederit; idque satis ipsis verbis interdictorum significatur.*” Ako se podiže interdikt za zemljište ili zgrade, pretor daje prevagu onome koji u vreme podizanja interdikta ima državinu a do nje nije došao silom, potajno ili zloupotrebom poverenja u odnosu na svog protivnika. Ako se podiže za pokretne stvari, daje prevagu onome koji je imao državinu stvari tokom većeg dela te godine, a nije do nje došao silom, potajno ili zloupotrebom poverenja u odnosu na svog protivnika. Same reči interdikata dovoljno jasno ovo pokazuju. Ibid., knj. 4, str. 150.

2. *Interdicta recuperande possessionis* su bili druga grupa interdikta koji su imali za cilj da se držaocu vrati izgubljena državina. Njihova svrha je bila uspostavljanje stanja pre nego što je stvar držaocu protivpravno i na nedozvoljeni način oduzeta (silom (*vi*), potajno (*clam*) i zloupotrebom poverenja (*precario*)). Postojala su tri interdikta u ovoj grupaciji:
- a. *Interdictum unde vi* je bio usmeren protiv lica koje je držaocu oduzeo zemljište silom. Cilj je bio da se držaocu vrati zemljište i da mu se nadoknadi šteta koju je pretrpeo zbog oduzimanja. Držalac je mogao da zahteva ovakav vid interdiktne zaštite samo ukoliko državinu nije stekao *vi*, *clam* i *precario* od onog ko mu je oduzeo.
 - b. Drugi interdikt je bio *interdictum de precario* usmeren protiv lica koja su stvar stekli zloupotrebom poverenja (*precario*), a neće da je vrate onome ko mu je dao u prekarium (*precarium*).²³
 - c. *Interdictum de clandestina possessione* je bio treći interdikt usmeren protiv lica koje je tajno (*clam*) oduzelo od držaoca stvar.

Interdiktna zaštita državine je bila posebno aktuelna u klasičnom i postklasičnom periodu da bi se u Justinijanovom pravu interdikti u potpunosti ukinuli i bili zamenjeni tužbama koje su zadržale samo neke manje bitne karakteristike interdikta.

6. Zaključak

Rimsko pravo je osnov i temelj svih savremenih kontinentalnih pravnih sistema. Pojmovi i instituti su mahom recipirani u pozitivno pravna rešenja i žive i danas, dva milenijuma kasnije. Od tog pravila ne odstupa ni pojam i shvatanje instituta državine. I danas je to „faktička vlast na stvari“ koja uživa odgovarajuću pravnu zaštitu, pri čemu se koriste dva termina za njeno označavanje: „državina“ i „posed“.

Interdiktna zaštita danas više ne postoji u svom izvornom obliku. U srpskom pozitivnom pravu prisutna je tužba zbog smetanja državine, koja predstavlja efikasan način zaštite. Efikasnost se ogleda u tome da se sud uopšte

²³ „Precarium je davanje stvari mimo posebnog ugovora (npr. o posluži) s tim da se može uvek tražiti natrag.“ Stanojević, O., op. cit., str. 215.

ne upušta u razrešenje pravnih pitanja, već se zaštita pruža na osnovu stanja državine koje je bilo pre nego što se smetanje dogodilo.

Državina sigurno predstavlja jedan od značajnijih pravnih instituta koji se svojim specifičnostima razlikuje od drugih instituta stvarnog prava. Jedan od njih je i fakat da se pravom pruža zaštita nezakonito stečenoj državini, u cilju ne remećenja državnog poretka, sprečavanja samovlašća i nastupanja anarhije. Državina je svakako bitna pretpostavka za nastanak nekih obligacionih i stvarnih pravnih odnosa, tako da pod izvesnim uslovima državina može da postane čak i subjektivno pravo. Zbog toga se pružanja pravne zaštite državini nameće kao *conditio sine qua non* svakog pravnog sistema.

Stefanović Nenad, LLD

Assistant professor, The Faculty of Law for Commerce and Judiciary in Novi Sad,
The University of Business Academy in Novi Sad

Spaić Ivana, LLM

A doctoral candidate, The Faculty of Law for Commerce and Judiciary in Novi Sad, The
University of Business Academy in Novi Sad

THE PROTECTION OF POSSESSION IN THE ROMAN LAW

A b s t r a c t

We first encountered the possession as a legal institute in the Roman law. The aim of this paper is to expose the Roman law concept of the statehood and all the issues related to that institute with special emphasis put on its protection. Generally viewed, the possession is seen as a genuinely recognized factual authority over things. However, for centuries, this legal institute has tried to provide answers and solutions to controversial issues either derived from or related to this institute. The possession, as a legal institute, cannot be said to be simple. There are a number of reasons that justify its research because the whole range of legal actions is tied to the state. The first association with the possession is that it is a factual author-

ity on things. However, such an authority is completely independent from the right to things, which gives the state a specificity of a particular weight. It is a common opinion among lawyers that there are three issues regarding the possession worth considering: the concept, the legal nature and the reasons for the possession (possessory) protection. The aim of this paper is to expose the legal protection of the possession and the ways in which it was done in the ancient Rome.

The Roman law provided the protection of the possession through praetorian interdicts, the brief praetorian orders for something to be or not to be done, which were issued in order to preserve some factual situation. The importance of the interdicts in the Romans' life was great, especially when one was aware of the advantage of the interdict over the protection of rights through a lawsuit, since the interdict protection did not require the right to the possession to be proved, which was difficult and complicated. A feature of interdiction disputes was speed and efficiency, so it was the reason why right-holders often opted for this type of protection, not just the holders of things.

Keywords: *possession, interdicts, the Law of Things, the lawsuit against the possession disturbance, the Roman law.*

Literatura

1. Burdick, W. L. (2004). The principles of Roman law and their relation to modern law. The Lawbook Exchange, Ltd.
2. Gaj, (1982). Institucije, preveo: Obrad Stanojević, Beograd, Nolit
3. Gavella, N., (1990). Posjed stvari i prava, Zagreb, Narodne novine, Pravni fakultet
4. Jhering, Von Rudolf, (1869). Uber den grund des Besitzschutzes, Eine Revision der Lehre von Besitz, Jena
5. Jocić, L., (1990). Rimsko pravo, Novi Sad, KR Slavija
6. Malenica, A., (1995). Rimsko pravo, Novi Sad, Pravni fakultet u Novom Sadu
7. Marković, L., (1927). Građansko pravo, opšti deo i stvarno pravo, Beograd, Narodna samouprava
8. Milošević, M., (2005). Rimsko pravo, Beograd, Nomos
9. Romac, A., (1981). Izvori rimskog prava, Zagreb, Pravni fakultet u Zagrebu
10. Savigny, F. C., (1865). Das Recht des Besitzes, VII. izd., Beč

11. Stanojević, O., (2000). Rimsko pravo, Beograd, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu
12. Stefanović, N. (2018). Originarno sticanje svojine u rimskom pravu, *Pravo teorija i praksa*, 35(10-12), str. 46-58
13. Stojčević, D., (1955). Rimsko pravo, Beograd, Naučna knjiga
14. Stojčević, D., (1988). Rimsko privatno pravo, Beograd, Savremena administracija
15. Šarkić, S., (2017). Osnovi rimskog prava, Beograd, Službeni glasnik i Pravni fakultet Univerziteta Union u Beogradu